

BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ UŽ APLAUDŲ BUHALTERINĖS APSKAITOS TVARKYMĄ

Justinas Sigitas Pečkaitis

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios teisės ir proceso institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (+370 5) 271 4584
Elektroninis paštas jpeckait@mruni.eu

Pateikta 2012 m. balandžio 26 d., parengta spausdinti 2013 m. birželio 25 d.

Anotacija. Straipsnyje analizuojamos baudžiamojo įstatymo normos, nustatančios atsakomybę už aplaudų buhalterinės apskaitos tvarkymą, daugiausia dėmesio skiriant kaltės formos ir jos turinio nustatymo klausimams. Naujojo 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – Baudžiamasis kodeksas arba BK) 16 straipsnio 4 dalyje buvo nustatyta, kad asmuo baudžiamas už nusikaltimo ir baudžiamojo nusižengimo padarymą dėl neatsargumo tik šio kodekso specialiojoje dalyje atskirai numatytais atvejais. Toks atvejis Baudžiamojo kodekso 223 straipsnyje, nustačiusiame atsakomybę už aplaudų buhalterinės apskaitos tvarkymą, nebuvo nustatytas, o tai ir sudarė prielaidą nukrypti nuo anksčiau susiformavusios vienodos teismų praktikos, pagal kurią šiam nusikaltimui buvo būdinga neatšargi kaltės forma. Tik 2009 m. spalio 13 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos nutartyje padaryta išvada, kad BK 223 straipsnio 1 dalyje numatytas nusikalstamas buhalterinės apskaitos tvarkymas padaromas tik neatšargia kaltės forma, o kitos tame straipsnyje numatytos veikos gali būti padaromos ir tyčia, ir dėl neatsargumo. Taigi Plenarinė sesija identifیکavo baudžiamojo įstatymo spragą ir sudarė prielaidas formuoti vienodai teismų praktikai. Pašalinti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo identifikuotą spragą gali tik įstatymo leidejas. Autorius teikia konkrečius pasiūlymus dėl BK 223 straipsnio pakeitimų.

Reikšminiai žodžiai: aplaidus buhalterinės apskaitos tvarkymas, kaltės forma, kaltės turinys, baudžiamųjų įstatymų aiškinimas.

Įvadas

Naujas Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas buvo priimtas 2000 m. rugsėjo 26 d.¹, o įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 d. Todėl būtina, bent trumpai, apžvelgti baudžiamojo įstatymo normą, nustačiusią atsakomybę už aplaidų apskaitos tvarkymą, jos raidą iki naujojo BK priėmimo. Neprošal susipažinti su šioje normoje įtvirtintos nusikalstamos veikos požymių, ypač subjektyviųjų, teisiniu bei doktrininiu aiškinimu, mat aiškinant naujojo BK 223 straipsnyje numatytą aplaidaus apskaitos tvarkymo kaltės formą bus remiamasi ir istoriniu sąvokų „aplaidumas“, „aplaidus“ aiškinimu.

1. Baudžiamųjų įstatymų dėl atsakomybės už aplaidų buhalterinės apskaitos tvarkymą raida

Atkūrus Lietuvos valstybės nepriklausomybę, sparčiai besikeičiantys politiniai, ekonominiai, socialiniai ir kiti visuomeniniai santykiai kėlė būtinybę skubiai kurti iš esmės visiškai naują šių santykių reguliavimo bazę. Tačiau tuoj pat atlikti plačiausio masto kodifikaciją, parengti būtinus kodeksus, taip pat ir baudžiamąjį, buvo neįmanoma, nes stigo ne tik įstatymų leidybos patirties, bet dažnai ir sparčiai kintančių procesų, kovos su naujomis nusikalstamumo formomis visapusiškesnio supratimo, žinių apie demokratiškas valstybes baudžiamųjų įstatymų raidos tendencijas. Būtent dėl to lygia greta su naujojo Baudžiamojo kodekso rengimu buvo esmingai keičiamos senoji 1961 m. Baudžiamojo kodekso nuostatos².

Kuriantis ir plečiantis rinkos ekonomikai, prasidėjus sparčiai valstybinės nuosavybės privatizacijai atsirado naujų pavojingų lig tol nebuvusių, nekriminalizuotų reiškinių. Nemaža dalis privačių įmonių netvarkė buhalterinės apskaitos ar tvarkė ją ne pagal įstatymų reikalavimus, o ką jau kalbėti apie vengimą mokėti mokesčius, neteisėtas finansines operacijas. Viena vertus, tokią situaciją skatino iškreipta rinkos ekonomikos samprata, teigianti, kad verslas absoliučiai laisvas, kad negalima kištis į verslo reikalus, riboti jo laisvės, kita vertus, sąžiningo ūkininkavimo principai dar tik pradėjo formuotis. Nemažai įtakos turėjo ir vadinamasis žmogiškasis faktorius, t. y. noras greitai ir lengvai praturtėti bei turėti neapskaiytų apyvartinių lėšų, kuriomis būtų galima „laisvai disponuoti“.

Pirmas žingsnis tokiems neigiamiems ekonominio gyvenimo reiškiniams užkirsti buvo 1993 m. sausio 28 d. įstatymas, kuriuo padaryti pagrindiniai pakeitimai galiojusio Baudžiamojo kodekso skirsnyje „Ūkiniai nusikaltimai“³. Pirmą kartą buvo kriminalizuotos veikos, susijusios su aplaidžiu ir apgaulingu apskaitos vedimu: BK 162 (1)

1 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-274.

2 Iki naujojo BK priėmimo, t. y. iki 2000 m. rugsėjo 26 d., 1961 m. BK buvo keičiamas per septynioliasdešimt kartų, visiškai nepakeisti liko vos keletas to kodekso straipsnių, žr.: Švedas, G. *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006, p. 124.

3 Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, Baudžiamojo proceso ir Administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo. *Valstybės žinios*. 1993, Nr. 5-90.

straipsnyje nustatyta baudžiamoji atsakomybė už aplaidų įmonės komercinės, ūkinės, finansinės veiklos ar turto apskaitos vedimą, buhalterinės apskaitos vedimo tvarkos pažeidimą, o Baudžiamojo kodekso 162 (2) straipsnyje – už įmonės komercinės, ūkinės, finansinės veiklos, turto apskaitos apgaulingą vedimą arba apskaitos duomenų slėpimą ar sunaikinimą⁴. Tiek aplaidaus, tiek ir apgaulingo apskaitos vedimo atveju baudžiamajai atsakomybei kilti buvo būtinos pasekmės – jeigu nebuvo galima visiškai ar iš dalies nustatyti įmonės veiklos, jos komercinės, ūkinės, finansinės būklės rezultatų arba įvertinti turto.

Aplaidžios apskaitos sudėties teisinė konstrukcija, įtvirtinta galiojusio BK 162 (1) straipsnyje iki naujojo BK priėmimo, buvo keletą kartų keista. 1994 m. liepos 19 d. įstatymu „Dėl pakeitimų Lietuvos Respublikos baudžiamajame, Baudžiamojo proceso ir Pataisos darbų kodeksuose“⁵ buvo pakeista labai daug galiojančio 1961 m. BK normų, o svarbiausia, „visos normos buvo paimtos iš jau parengto naujojo Baudžiamojo kodekso projekto“⁶. Šiuo įstatymu buvo patikslinta ir Baudžiamojo kodekso 162 (1) straipsnio dispozicija. Joje nurodytos dvi veikos – aplaidus apskaitos vedimas bei buhalterinės apskaitos vedimo tvarkos pažeidimas – buvo sujungtos bendru pavadinimu „Aplaidus buhalterinės apskaitos tvarkymas“. Naujos redakcijos Baudžiamojo kodekso 322 straipsnis nustatė baudžiamąją atsakomybę už aplaidų įmonės buhalterinės apskaitos tvarkymą. Šis straipsnis buvo įtrauktas į naujai suformuotą skirsnį „Nusikaltimai finansams“.

Ir galiausiai 1996 m. birželio 11 d. įstatymu⁷ Baudžiamojo kodekso 322 straipsnis buvo pakeistas. Šio straipsnio dispozicijoje greta aplaidaus buhalterinės apskaitos tvarkymo numatyta alternatyvi veika – apskaitos dokumentų neišsaugojimas. Taigi dabar Baudžiamojo kodekso 322 straipsnyje buvo nustatyta baudžiamoji atsakomybė už aplaidų įmonės buhalterinės apskaitos tvarkymą arba apskaitos dokumentų neišsaugojimą. Tokia Baudžiamojo kodekso 322 straipsnio redakcija galiojo iki pat naujojo Baudžiamojo kodekso priėmimo ir jo įsigaliojimo.

2. Objektiveji aplaidaus apskaitos tvarkymo nusikaltimo sudėties požymiai

2000 m. Baudžiamojo kodekso 223 straipsnio 1 dalyje baudžiamoji atsakomybė nustatyta už šių veikų padarymą: 1) buhalterinės apskaitos netvarkymą; 2) aplaidų bu-

4 Šiame straipsnyje apie apgaulingą apskaitos tvarkymą bus užsimenama kiek tai reikalinga nustatant aplaidaus apskaitos tvarkymo kaltės formą ir turinį. Plačiau apie apgaulingą buhalterinės apskaitos tvarkymą žr.: Kuncevičius, G. Apgaulingas buhalterinės apskaitos tvarkymas kaip mokesčių veikimo būdas: administracinė ir baudžiamoji atsakomybė. *Jurisprudencija*. 2007, 1(91).

5 Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, Pataisos darbų ir Baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 60-1182.

6 Piesliakas, V. *Baudžiamoji teisė*. Pirmoji knyga. Vilnius: Justicija, 2009, p. 49.

7 Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 322 straipsnio pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 58-1372.

halterinės apskaitos tvarkymą; 3) buhalterinės apskaitos dokumentų nesaugojimą įstatymų nustatytą laiką. Taigi palyginti su 1961 m. Baudžiamojo kodekso 322 straipsniu, naujojo Baudžiamojo kodekso 223 straipsnyje numatyta papildoma veika – buhalterinės apskaitos netvarkymas.

Baudžiamojo kodekso 223 straipsnio dispozicija yra banketinė. Jos tekste yra nuorodos į įstatymus ir teisės aktus, reglamentuojančius buhalterinę apskaitą. Tai reiškia, kad šiame straipsnyje nustatyta nusikaltimo sudėtis išaiškinama remiantis ne vien baudžiamojo įstatymo tekstu, bet ir kitais teisiniais aktais. Antai buhalterinės apskaitos sąvokos turinys atskleistas Buhalterinės apskaitos įstatymo 2 straipsnio 5 punkte. Jame Buhalterinė apskaita apibūdinama kaip „ūkinių operacijų ir ūkinių įvykių, išreikštų pinigais, registravimo, grupavimo ir apibūdinimo sistema, skirta informacijai, reikalingai priimant ekonominius sprendimus, gauti ir (arba) finansinių atskaitų rinkinius sudaryti“⁸. Taigi buhalterinės apskaitos paskirtis siejama su tam tikros konkrečios ekonominiam sprendimams priimti ir (arba) finansinei atsakomybei sudaryti skirtos informacijos gavimo, registravimo, apibūdinimo ir patvirtinimo tinkama vartoti procesu⁹. Minėto Buhalterinės apskaitos įstatymo 4 straipsnis įsakmiai reikalauja, kad tokia apibendrinta apskaitos informacija apie subjekto ūkinės ir komercinės veiklos rezultatus turi būti: 1) tinkama, objektyvi bei palyginama; 2) pateikiama laiku; 3) išsami ir naudinga vidaus, taip pat išorės informacijos vartotojams.

Aplaidus buhalterinės apskaitos tvarkymas – tai įstatymų, pirmiausia Buhalterinės apskaitos įstatymo, bei kitų teisės aktų, reglamentuojančių buhalterinės apskaitos tvarkymą, netinkamas vykdymas. Jau pats žodis aplaidus reiškia kaltininko nepagrįstą pasitikėjimą, neapdairumą. Aplaidus, kaip nurodoma „Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“, yra „apsileidęs, vangus: aplaidus tarnybos (pareigų) ėjimas“¹⁰. Tokia aplaidaus buhalterinės apskaitos tvarkymo samprata neabejotinai padeda tiksliau nustatyti nusikalstamų veikų, numatytų Baudžiamojo kodekso 223 straipsnyje, kaltės formą ir turinį.

Kaip jau minėta, Baudžiamojo kodekso 223 straipsnio 1 dalyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už kelių alternatyvių veikų padarymą:

1) **Buhalterinės apskaitos netvarkymą.** Dažniausiai ši veika pasireiškia teisės aktų, reglamentuojančių buhalterinės apskaitos tvarkymą, visišku nevykdymu. Asmuo neatlieka tų pareigų, kurios priskiriamos jo, kaip atsakingo už buhalterinės apskaitos tvarkymą, kompetencijai. Pavyzdžiui, ūkinių operacijų ir ūkinių įvykių neregistravimas. Antai „*A. B. nuteista už tai, kad, 2003 m. sausio 1 d. – 2005 m. kovo 1 d. laikotarpiu, dirbdama VŠĮ buhalterė ir pagal 2001 m. lapkričio 6 d. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymo (Nr. IX-574) 11 straipsnio reikalavimus būdama atsakinga už buhalterinių įrašų teisingumą ir finansinės atskaitomybės pateikimą lai-*

8 Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2001, Nr. 99-3515.

9 Plačiau apie tai žr.: Kuncėvičius, G., *supra* note 4, p. 52–52; Volzhenkin, B. V. *Prestuplenija v sfere ekonomicheskoy dejatelnosti* [Crimes in field of economy activities]. Sankt-Peterburg: Juridicheskij Centr Press, 2002; Kucherov, I. I. *Nalogi i kriminal*. Istoriko-pravovoj analiz [Taxes and crimes. Historical – Legal Analysis]. Moskva, 2000.

10 Dabartinės lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2012-01-09]. <<http://www.lkz.lt/startas.htm>>.

ku, pažeidė šio įstatymo 6 straipsnio 2 dalies reikalavimus – neįtraukė į apskaitą visų ūkinių operacijų ir ūkinių įvykių, susijusių su turto, nuosavo kapitalo, įsipareigojimų dydžio arba struktūros pasikeitimu; pažeidė to paties įstatymo 16 straipsnio 1 dalį – neregistravo ūkinių operacijų ir ūkinių įvykių pagal apskaitos dokumentus, o būtent nevedė ilgalaikio ir trumpalaikio turto, materialinių apskaitos registru; nepildė jokių apskaitos registru ir visiškai nevedė VŠĮ buhalterinės apskaitos; nevedė automobiliui įsigytų degalų apskaitos, įsigytų maisto produktų, drabužių ir kitų prekių globotiniams apskaitos, taip pat nevedė globojamų asmenų apskaitos ir dėl šių visų pažeidimų iš dalies negalima nustatyti VŠĮ veiklos, jos turto, nuosavo kapitalo ir įsipareigojimų dydžio bei struktūros už 2003 m. sausio 1 d. – 2005 m. kovo 1 d. laikotarpį¹¹.

2) **Aplaidų buhalterinės apskaitos tvarkymą.** Tai Buhalterinės apskaitos įstatymo ir kitų įstatymų bei teisės aktų, reglamentuojančių buhalterinės apskaitos tvarkymą, netinkamas vykdymas, kaip antai: nurašomi arba nesurenkami buhalterinės apskaitos dokumentai, nesudaromi ir netvarkomi apskaitos registrai, dokumentai, taip pat registrai surašomi nesilaikant nustatytos tvarkos ir kt. „T. R. ir D. R. pagal Baudžiamojo kodekso 223 straipsnio 1 dalį nuteisti už tai, kad: T. R., būdamas UAB („R“) direktorius ir kasininkas, vadovaujantis 2001 m. lapkričio 6 d. Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymo Nr. IX-574 21 straipsniu, būdamas atsakingas už UAB („R“) buhalterinės apskaitos organizavimą, ir D. R., būdamas UAB („R“) vyriausiasis buhalteris ir vadovaujantis 2001 m. lapkričio 6 d. Buhalterinės apskaitos įstatymo Nr. IX-574 11 straipsniu, būdamas atsakingas už UAB („R“) buhalterinės apskaitos tvarkymą ir įrašų teisingumą, laikotarpiu nuo 2005 m. spalio 1 d. iki 2006 m. rugsėjo 5 d. pažeidė 2001 m. lapkričio 6 d. Buhalterinės apskaitos įstatymo Nr. IX-574 16 straipsnio 1 punktą (ūkinių operacijų ir ūkinių įvykių duomenys registruojami apskaitos registruose), 3 punktą (apskaitos registrą pasirašo jį sudaręs asmuo), nes 2006 m. sausio 1 d. pateikė kelis kasos registro variantus, kurių viename nurodytas likutis – 20 000 Lt, kitame – likutis 0,00 Lt, 2006 m. balandžio 28 d. kasos išlaidų orderio 20 000 Lt suma neįrašyta į kasos registrą ir nepasirašytas apskaitos registras, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. vasario 17 d. nutarimo Nr. 179 „Dėl kasos darbo organizavimo ir kasos operacijų atlikimo taisyklių patvirtinimo“ 4 punktą (pinigai iš kasos išmokami pagal kasos išlaidų orderį) ir 16 punktą (visos kasos operacijos įrašomos į kasos knygą ir išsaugomi visi būtinieji kasos rekvizitai: data, kasos pajamų ir išlaidų orderių numeriai), nes ne visas išmokas iš kasos išmokėjo pagal kasos išlaidų orderius, t. y. 2006 m. balandžio 28 d. kasos registre įrašė kasos išlaidas 75 000 Lt, 2006 m. gegužės 29 d. kasos registre įrašė kasos išlaidas 47 000 Lt, 2006 m. kovo 31 d. kasos registre įrašė kasos išlaidas 75 462,45 Lt, tačiau kasos išlaidų orderių nėra bei nevesta kasos knyga, nesunumeruoti kasos išlaidų orderiai, t. y. aplaidžiai tvarkyta teisės aktų reikalaujama buhalterinė apskaita, todėl negalima iš dalies nustatyti UAB („R“) turto dydžio“¹².

11 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje 2K-546/2006.

12 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2k-411/2009.

3) Bualterinės apskaitos dokumentų nesaugojimą. Tai įstatymais ar kitais teisės aktais nustatytos šių dokumentų saugojimo tvarkos nesilaikymas. Pagal Bualterinės apskaitos įstatymo 19 straipsnį apskaitos dokumentai ir apskaitos registrai iki finansinių ataskaitų patvirtinimo ir po to saugomi ūkio subjekto vadovo nustatyta tvarka, kuri turi numatyti priemones, užtikrinančias dokumentų saugumą ir laikantis Archyvų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytų dokumentų saugojimo terminų. Štai „*G. K. nuteista už tai, kad, būdama UAB „Karališkasis agatas“ direktore ir vienintele akcininke, aplaidžiai tvarkė buhalterinę apskaitą, t. y. pagal Bualterinės apskaitos įstatymo (2001 m. lapkričio 6 d. įstatymo Nr. IX-574 redakcija, įsigaliojusio nuo 2002 m. sausio 1 d.) 21 straipsnį būdama atsakinga už buhalterinės apskaitos organizavimą, pažeisdama šio įstatymo 19 straipsnio reikalavimus bei Lietuvos archyvų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. vasario 22 d. įsakymą Nr. 13 „Dėl buhalterinės apskaitos dokumentų saugojimo terminų“, nenustatė apskaitos dokumentų saugojimo tvarkos, kuri turėjo numatyti priemones, užtikrinančias dokumentų saugumą ir neišsaugojo šių apskaitos dokumentų: didžiosios knygos, bendrojo žurnalo, pirkimo skolon žurnalo, kuro sunaudojimo ataskaitų, ilgalaikio turto pardavimo sąskaitų faktūrų, žaliavų sunaudojimo normų, turto nusidėvėjimo bei inventori-zacijos aktų, apskaitos registru už 2003 metus, dėl to iš dalies nebuvo galima nustatyti bendrovės „Karališkasis agatas“ veiklos, turto bei įsipareigojimų dydžio laikotarpiu nuo 2003 m. sausio 1 iki rugsėjo 1 d.*“¹³.

Baudžiamoji atsakomybė pagal Baudžiamojo kodekso 223 straipsnį atsiranda tik tada, kai dėl šiame straipsnyje nurodytų veikų negalime visiškai ar iš dalies nustatyti asmens veiklos, jo turto, nuosavo kapitalo arba įsipareigojimų dydžio ar struktūros. Šie padariniai yra alternatyvūs. Kiekvienu atveju būtina nustatyti, kokius padarinius sukėlė kaltinamojo padaryta veika. Teismų praktikoje aplaidaus apskaitos tvarkymo padariniai nustatomi kompetentingų įstaigų patikrinimo, revizijos aktais, audito ataskaita arba specialisto išvada, o kilus abejonėms dėl jų pagrįstumo gali būti skiriama ekspertizė: kasacinės nutartys Nr. 2K-546/2006,¹⁴ 2K-14/2008,¹⁵ 2K-322/2008¹⁶.

Dabar aptarsime, kokie asmenys gali būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn už aplaidų buhalterinės apskaitos tvarkymą. Už nusikalstamas veikas, numatytas Baudžiamojo kodekso 223 straipsnyje, atsako tik tas, kas privalėjo tvarkyti, bet netvarkė teisės aktų reikalaujamos buhalterinės apskaitos arba aplaidžiai ją tvarkė ar įstatymų nustatytą laiką nesaugojo buhalterinės apskaitos dokumentų. Taigi baudžiamojon atsakomybėn už veiką gali būti traukiamas sulaukęs 16 m. amžiaus asmuo, aplaidžiai

-
- 13 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-213/2006.
 - 14 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-546/2006.
 - 15 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-14/2008.
 - 16 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. rugsėjo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-322/2008.

tvarkantis teisės aktų reikalaujamą buhalterinę apskaitą, taip pat ir juridinis asmuo. Pagal Buhalterinės apskaitos įstatymo 10 straipsnio 1 dalį ūkio subjekto apskaitą tvarko:

- 1) ūkio subjekto struktūrinis padalinys ar vyriausiasis buhalteris (buhalteris);
- 2) pagal sutartis apskaitos paslaugas teikianti įmonė.

Analogiškai tvarkoma valstybės ar savivaldybės įmonių bei biudžetinių įstaigų apskaita. Individualios įmonės, ūkininko ūkio, gyventojų, kuris verčiasi individualia veikla, apskaitą be nurodytų 10 straipsnio 1 dalyje subjektų gali tvarkyti tos įmonės savininkas, pats ūkininkas arba ūkininkavimo partneriai, pats gyventojas. Minėto įstatymo 11 straipsnyje nustatyta, kad už buhalterinių įrašų teisingumą atsako vyriausiasis buhalteris (buhalterės) arba struktūrinio padalinio, tvarkančio apskaitą, vadovas ar kiti šio įstatymo 10 straipsnyje nurodyti asmenys, kurie tvarko apskaitą. Apskaitos paslaugas teikiančios įstaigos atsakomybė nustatoma rašytinėje sutartyje su užsakovu.

3. Subjektyvieji aplaidaus apskaitos tvarkymo nusikaltimo sudėties požymiai

Iki priimant naująjį 2000 m. Baudžiamąjį kodeksą, nustatant baudžiamosiose bylose dėl aplaidaus apskaitos tvarkymo kaltės formą ir turinį, didelių problemų nekilo. Ir teismų praktikoje, ir teisinėje literatūroje buvo laikomasi nuostatos, kad šis nusikaltimas padaromas neatsargia kaltės forma. Antai 1997 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimu dėl teismų praktikos, nagrinėjant mokesčių vengimo ir kitų nusikaltimų finansams baudžiamąsias bylas, buvo teigiama, kad aplaidus buhalterinės apskaitos tvarkymas, numatytas Baudžiamojo kodekso 322 straipsnyje, yra tik tada, kai ši veika padaroma dėl nusikalstamo pasitikėjimo ar nusikaltimo nerūpestingumo.

Veika laikoma padaryta dėl nusikalstamo pasitikėjimo tuo atveju, kai asmuo žino įstatymų, reglamentuojančių buhalterinės apskaitos tvarkymą, reikalavimus, tačiau elgiasi rizikingai, sąmoningai jų nevykdo arba netinkamai juos vykdo. Jis numato, kad dėl to nebus galima visiškai ar iš dalies nustatyti įmonės veiklos, komercinės, ūkinės, finansinės būklės rezultatų bei įvertinti turto, bet lengvabūdiškai tikisi to išvengti.

Veika laikoma padaryta dėl nusikalstamo nerūpestingumo tuo atveju, kai asmuo nežino ar blogai žino įstatymų, reglamentuojančių buhalterinės apskaitos tvarkymą, reikalavimus ir nenumato, kad dėl to nebus galima visiškai arba iš dalies nustatyti įmonės veiklos, komercinės, ūkinės, finansinės būklės rezultatų bei įvertinti turto, tačiau pagal užimamas pareigas ar darbo specifiką privalo ir gali tai žinoti bei numatyti tų įstatymų nevykdymo pasekmes¹⁷.

1993 m. nustačius baudžiamąją atsakomybę už aplaidų apskaitos vedimą, komentodamas šios nusikalstamos veikos požymius, prof. V. Piesliakas teigė, kad „aplaid-

17 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1997 m. gruodžio 22 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nagrinėjant mokesčių vengimo ir kitų nusikaltimų finansams baudžiamąsias bylas (BK 322, 323, 324, 325 str.)“.

džios apskaitos subjektyvioji pusė pasireiškia neatsargia kaltės forma¹⁸. 2000 m. Baudžiamajame kodekse įtvirtinta nuostata, kad baudžiamoji atsakomybė paprastai kyla tik už tyčines veikas, jei pačiame įstatyme nenustatyta kitaip. O tas „kitaip“ nustatyta BK 16 straipsnio 4 dalyje: „asmuo baudžiamas už nusikaltimo ar baudžiamojo nusizengimo padarymą dėl neatsargumo tik šio kodekso specialiojoje dalyje atskirai numatytais atvejais“. Tie atvejai nustatomi šiais būdais:

1) nurodoma pačiame BK specialiosios dalies straipsnio pavadinime (pvz., BK 132 str. – neatsargus gyvybės atėmimas, 137 str. – sunkus sveikatos sutrikdymas dėl neatsargumo, 139 str. – nesunkus sveikatos sutrikdymas dėl neatsargumo);

2) nurodant BK straipsnio, pagal kurį kvalifikuojama nusikalstama veika, atskiroje dalyje – „veika yra nusikaltimas ir tais atvejais, kai ji padaryta dėl neatsargumo“ (pvz., BK 125 str. 2 d., 126 str. 2 d.);

3) nurodoma BK specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje, įtvirtinant nusikalstamos veikos sudėties požymius (pvz., BK 229 1 d. str. – „valstybės tarnautojas ar jam prilygintas asmuo dėl neatsargumo neatlikęs savo pareigų“, BK 281 str. 7 d. – „asmuo atsako pagal šio straipsnio 1–6 dalis tais atvejais, kai jose numatytos veikos yra padarytos dėl neatsargumo“).

Naujojo Baudžiamojo kodekso 223 straipsnyje nepaminėtas nė vienas iš nurodytų būdų, įtvirtinant neatsargią kaltės formą. Taigi logiška manyti, kad ši tik tyčia padaroma veika gali būti laikoma nusikaltimu. Toks staigus perėjimas nuo nuostatos, kad aplaidus apskaitos tvarkymas laikomas nusikaltimu tik esant neatsargiai kaltės formai (1961 m. BK), į nuostatą dėl tyčinės kaltės pagal naujojo Baudžiamojo kodekso 223 straipsnį, lėmė tai, kad bylose buvo priimti skirtingi teismų sprendimai. Tai neprisidėjo prie vienodos teismų praktikos formavimosi, juolab kad objektyvieji analizuojamos nusikalstamos veikos požymiai nepakito – į 2000 m. BK iš esmės be pakeitimų perkelta ligi tol galiojusi 1961 m. Baudžiamojo kodekso 322 straipsnyje įtvirtinta norma.

Aiškios pozicijos, kokia kaltės forma gali būti padaromos BK 223 straipsnio 1 dalyje numatytos nusikalstamos veikos, nerandame ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 2005 m. gruodžio 29 d. teismų praktikos nusikalstamų veikų finansų sistemai baudžiamosiose bylose apibendrinimo apžvalgoje. Šios apžvalgos skyriuje „Nusikalstamų veikų subjektyvieji požymiai“ apie aplaidaus apskaitos tvarkymo kaltės formą bei turinį nėra nė žodžio. Čia tik pateikiama išvada, kad „tiek ikiteisminio tyrimo subjektai, tiek teismai, kvalifikuodami nusikalstamas veikas pagal Baudžiamojo kodekso 222 ir 223 straipsnius, kaltės formoms reikiamo dėmesio neskiria“¹⁹. Tokios pat pozicijos laikomasi ir 2005 m. gruodžio 29 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarime²⁰.

18 Piesliakas, V. Nusikaltimai inkriminavimo tvarkai. Nusikalstamos apskaitos vedimas (2). *Teisės problemos*. 1993, 20: 51.

19 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. gruodžio 29 d. apibendrinimo apžvalga dėl teismų praktikos nusikalstamų veikų finansų sistemai baudžiamosiose bylose.

20 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikalstamų veikų finansų sistemai baudžiamosiose bylose (BK 214, 215, 219, 220, 221, 222, 223 straipsniai)“.

Žinoma, po 2006 m. kovo 28 d. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) nutarimo „Dėl Konstitucinio Teismo įstatymo ir Teismų įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“²¹ bei po 2006 m. gegužės 9 d. nutarimo „Dėl Teismų įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“²², Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimų ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus apžvalgų reikšmė žemesniųjų teismų praktikai pasikeitė, nes minėtuose Konstitucinio Teismo nutarimuose buvo nustatyta, kad „<...> pagal Konstituciją žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismai, priimdami sprendimus atitinkamų kategorijų bylose, apskritai yra saistomi aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų sprendimų – precedentų tų kategorijų bylose, aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismai (ir tų teismų teisėjai) negali kištis į žemesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismų nagrinėjamas bylas, teikti jiems kokių nors privalomų ar rekomendacinio pobūdžio nurodymų, kaip turi būti sprendžiamos atitinkamos bylos ir pan., tokie nurodymai (nesvarbu, privalomo ar rekomendacinio pobūdžio) Konstitucijos atžvilgiu būtų vertinami kaip atitinkamų teismų (teisėjų) veikimas *ultra vires*. Pagal Konstituciją, teismų praktika formuojama tik teismams patiems sprendžiant bylas. Kitoks Konstitucijos nuostatai, įtvirtinančių bendrosios kompetencijos teismų institucinę sistemą, aiškinimas <...> sudarytų prielaidas aukštesnės instancijos bendrosios kompetencijos teismams (ar jų teisėjams) prisiimti Konstitucijoje jiems nenumatytas funkcijas, <...> paneigtų Konstitucijoje įvertintą teismų nepriklausomumą, pažeistų Konstitucijos 109 str. 2 d. nuostatą, kad teisėjai ir teismai, vykdydami teisingumą, yra nepriklausomi, šio straipsnio 3 dalies nuostatą, kad teisėjai, nagrinėdami bylas, klauso tik įstatymo“²³. Todėl negalima nesutikti su nuomone, kad „tokia padėtis kelia itin svarbų uždavinį ir Lietuvos Aukščiausiajam Teismui – vienodinti ne tik žemesniųjų teismų, bet ir paties Lietuvos Aukščiausiojo Teismo jurisprudenciją“.

21 Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 62 straipsnio 1 dalies 2 punkto, 69 straipsnio 4 dalies (1996 m. liepos 11 d. redakcija), Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 11 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 96 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija) atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 36-1292.

22 Dėl Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 56 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 3 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 4, 5, 6 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 57 straipsnio 3 dalies (2003 m. sausio 28 d. redakcija), 63 straipsnio 4 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 70 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 71 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 72 straipsnio 2, 3 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 73 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 74 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 75 straipsnio 1 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 76 straipsnio 2 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 77 straipsnio 3 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 78 straipsnio 2 dalies (2003 m. sausio 21 d. redakcija), 79 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 81 straipsnio 3, 7 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 90 straipsnio 3, 7 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 119 straipsnio 2, 5 dalių (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 120 straipsnio 3, 4 punktų (2002 m. sausio 24 d. redakcija), 128 straipsnio 2 dalies (2002 m. sausio 24 d. redakcija), Lietuvos Respublikos įstatymo „Lietuvos aukščiausiojo teismo statutas“ 11 straipsnio 3 dalies 13 punkto (1996 m. liepos 4 d. redakcija), 17 straipsnio 1, 3 dalių (1995 m. balandžio 18 d. redakcija), 4 dalies (1996 m. liepos 4 d. redakcija), 18 straipsnio 3 dalies (1995 m. balandžio 18 d. redakcija) ir Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. vasario 10 d. dekreto Nr. 2048 „Dėl apygardos teismo teisėjo atleidimo“ 1 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 51-1894.

ją (ypač tais atvejais, kai Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kolegijų nutartys nepateikia vienareikšmiško problemos sprendimo)²³.

Deja, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų kolegijų kasacinės nutartys ne visuomet prisidėjo prie vienodos teismų praktikos formavimo. Antai Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus Teisėjų kolegijos 2008 m. spalio 7 d. nutartyje nustatyta, kad „Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus Teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 12 d. nutartyje pateikta nusikaltimo, numatyto Baudžiamojo kodekso 223 str. 1 d. požymių analizė ir klaidingai tvirtinama, kad šis nusikaltimas padaromas tik dėl neatsargumo. Tuo tarpu pirmosios instancijos teismo išteisinamojo nuosprendžio vienas iš motyvų buvo tai, kad R. J., V. A ir D. S., aplaidžiai tvarkydami apskaitą, veikė neatsargiai, todėl negali būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn pagal Baudžiamojo kodekso 223 str. 1 d. Pirmosios instancijos teismo nuosprendyje teisingai nurodyta, kad nusikaltimas, numatytas Baudžiamojo kodekso 223 str. 1 d., padaromas tik tyčia, nes pagal Baudžiamojo kodekso 16 str. 4 d. nuostatą už neatsargias veikas asmuo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn tik specialiai kodekse numatytais atvejais.

Tai, kad apeliacinės instancijos Teismas išnagrino apeliacinį skundą vadovaudamasis klaidinga teorine koncepcija dėl Baudžiamojo kodekso 223 str. 1 d. numatyto požymio, yra pagrindas pripažinti, jog apeliacinio skundo atmetimo motyvai yra neįtikinami ir neteisingi. Apeliacinės instancijos teismas, vadovaudamasis priešinga nei pirmosios instancijos teismas nuostata dėl kaltės formos, paliko galioti be pakeitimų pirmosios instancijos teismo nuosprendį, todėl kasaciniame skunde pagrįstai abejojama apeliacinės instancijos teismo nutarties motyvais²⁴.

Pažymėtina, kad daugelyje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus Teisėjų kolegijos nutarčių buvo nustatyta, kad atsakomybė pagal Baudžiamojo kodekso 223 straipsnio 1 dalį galima tik tada „kai aplaidaus apskaitos tvarkymo subjektyvusis požymis kaltė pasireiškia neatsargumu, t. y. nusikalstamu nerūpestingumu arba nusikalstamu pasitikėjimu“²⁵. Mokslinėje literatūroje irgi buvo iš esmės laikomasi nuomonės, kad aplaidus apskaitos tvarkymas – neatsargus nusikaltimas, padaromas dėl nusikalstamo pasitikėjimo ar nusikalstamo nerūpestingumo²⁶. Tik 2009 m. spalio 13 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plenarinės sesijos nagrinėtoje byloje buvo išaiškinta, kad „nors Baudžiamojo kodekso 223 str. konstrukcijoje nepaminėtas nei vienas Baudžiamojo kodekso 16 str. 4 d. nurodytas neatsargios kaltės įtvirtinimo būdas, tai dar nereiškia, kad paneigta bet kokia šiame straipsnyje numatyta veikų (buhalterinės

23 Švedas, G.; Prapiestis, J. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso dešimtmetis: raidos pamokos ir perspektyvos. *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų*. Vilnius: Registrų centras, 2011, p. 29.

24 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. spalio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-374/2008.

25 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-546/2006, 2K-14/2008, 2K-322/2008, 2K-11/2008.

26 Žr.: Abramavičius, A., et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, p. 74; Bagdonavičius, S. *Baudžiamoji teisė. Atskirų nusikaltimų ekonomikai ir finansams komentaras*. Vilnius: AB Standartų spaustuvė, 1999, p. 49 ir kt.

apskaitos netvarkymas, aplaidus buhalterinės apskaitos tvarkymas, apskaitos dokumentų nesaugojimas įstatymų nustatyta laiką) padarymo dėl neatsargumo galimybė. Ji egzistuoja tiek, kiek gali būti siejama su atitinkamos šiame straipsnyje numatytos veikos specifika... Sisteminis, gramatinis, loginis Baudžiamojo kodekso 222 str. (Aplaidus apskaitos tvarkymas) ir Baudžiamojo kodekso 223 str. nuostatų (nusikaltimų sudėčių požymių) aiškinimas suponuoja išvadą, kad Baudžiamojo kodekso 222 str. numatyti nusikaltimai padaromi tik tyčia, tuo tarpu Baudžiamojo kodekso 223 str. numatyti nusikaltimai gali būti padaromi ir tyčia, ir neatsargiai. Aplaidus buhalterinės apskaitos tvarkymas traktuotinas kaip toks nusikaltimas, kuris padaromas dėl neatsargumo. Tokia išvada remiasi ir istorinių sąvokų „aplaidumas“, „aplaidus“ aiškinimu. Teisės teorijoje, teismų praktikoje iki naujo Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso priėmimo sąvokos „aplaidumas“, „aplaidus“ buvo siejamos tik su „neatsargumu“²⁷.

Atlikus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plenarinės sesijos kasacinės nutarties turinio analizę galima suformuoti tokią taisyklę: BK 223 straipsnyje numatytas nusikalstamas aplaidus apskaitos tvarkymas padaromas tik neatsargia kaltės forma, kitos šiame straipsnyje numatytos veikos, t. y. buhalterinės apskaitos netvarkymas arba buhalterinės apskaitos dokumentų nesaugojimas, gali būti padaromos ir tyčia, ir dėl neatsargumo. Atrodytų, kad, aiškinant subjektyvius aplaidaus apskaitos tvarkymo požymius, padėtas taškas²⁸. Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plenarinės sesijos nutartis užpildė spragą įstatymų leidėjo, kuris pažeidė juridinę techniką, taikomą apibrėžti Baudžiamojo kodekso specialiojoje dalyje numatytos nusikalstamos veikos kaltės formas.

Bet ar iš tikrųjų padėtas taškas? Manau, kad ne. Ar toks teisminis įstatymo aiškinimas, nustatantis naują nusikalstamos veikos požymį, taip pat ir išplečiantis neatsargių nusikalstamų veikų ratą, gali ištaisyti Baudžiamojo kodekso 223 straipsnio 1 dalyje identifiкуotą klaidą ar netikslumą. Pagaliau taip šalinant įstatymų spragas, gali būti pažeista pati Baudžiamojo kodekso kaip vientiso baudžiamojo įstatymo sistema, jos vientisumas. Ir čia negalima nesutikti su nuomone, kad „Lietuvos Aukščiausiasis Teismas negali pašalinti trūkumų pagal analogiją taikydamas baudžiamąjį įstatymą, nes taip viršys savo konstitucinius įgaliojimus“²⁹.

Kelia tam tikrų abejonių ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plenarinės sesijos nuostata, kad kitos Baudžiamojo kodekso 223 straipsnyje numatytos veikos gali būti padaromos ir tyčia, ir dėl neatsargumo. Jau pačiame Baudžiamojo kodekso 223 straipsnio pavadinime „Aplaidus apskaitos tvarkymas“ koncentruočiausia forma išreiškiama šiame straipsnyje numatytų visų nusikalstamų veikų turinio esmė. Ir buhalterinės apskaitos netvarkymas, ir aplaidus jos tvarkymas, ir apskaitos dokumentų nepanaudojimas sudaro objektyviąją Baudžiamojo kodekso 223 straipsnyje numatytos nusikalstamos veikos pusę, kitaip tariant, visos trys alternatyvios veikos yra aplaidaus apskaitos tvar-

27 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009 m. spalio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-p-305/2009.

28 Gutauskas, A. Nusikalstamų veikų finansų sistemai baudžiamojo teisinio vertinimo ypatumai Lietuvoje: teorija ir praktika. *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų*. Vilnius: Registrų centras, 2011, p. 293–295.

29 Švedas, G.; Prapiestis, J., *supra* note 23, p. 28.

kymo pasireiškimo formos. Visos jos turėtų būti aiškinamos kaip sąvokos „aplaidumas“, „aplaidus“.

Jeigu privalėjęs tvarkyti teisės aktų reikalaujamą buhalterinę apskaitą asmuo suvokė, kad jis tvarko apskaitą pažeisdamas minėtus aktus ir numatė, kad dėl to bus negalima visiškai ar iš dalies nustatyti asmens veiklos, jo turto, nuosavo kapitalo arba įsipareigojimų dydžio bei struktūros, taip pat šių padarinių norėjo – veikė tyčia ir jo veika turėtų būti kvalifikuojama pagal Baudžiamojo kodekso 222 straipsnį kaip apgaulingas apskaitos tvarkymas.

Jeigu ūkio subjekto vadovas apskaitos dokumentų nesaugojo tyčia (juos tyčia paslėpė, sunaikino ar sugadino), taip kaip teigiama jau minėtoje teismų praktikos apžvalgoje, jis atsako pagal Baudžiamojo kodekso 222 straipsnį. Taip sprendžiamas klausimas Vokietijos, Suomijos, Danijos, Švedijos bei daugelio kitų valstybių baudžiamuosiose įstatymuose³⁰.

Taigi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plenarinė sesija tik identifikavo įstatymų leidėjo klaidą bei sudarė prielaidas formuoti vienodai teismų praktikai taikant Baudžiamojo kodekso 223 straipsnį. Tačiau įstatymo leidėjo klaidos nepašalino. Tai padaryti gali tik pats įstatymo leidėjas. Siūloma Baudžiamojo kodekso 223 straipsnį papildyti antra dalimi, joje nurodant, kad asmuo atsako pagal šio straipsnio 1 dalį tik tais atvejais, kai joje numatytos veikos yra padarytos dėl neatsargumo.

Išvados

1. Iki priimant naująjį 2000 m. Baudžiamąjį kodeksą, nustatant baudžiamosiose bylose dėl aplaidaus apskaitos tvarkymo kaltės formą ir jos turinį, didesnių problemų nekilo. Ir teismų praktikoje, ir teisinėje literatūroje buvo laikomasi nuostatos, kad nusikaltimas padaromas tik neatsargia kaltės forma.

2. Naujojo 2000 m. Baudžiamojo kodekso 223 straipsnyje, nustačiusiame atsakomybę už aplaidų apskaitos tvarkymą, nebuvo atsižvelgta į šio kodekso 16 straipsnio 4 dalies nuostatą, jog asmuo baudžiamas už nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymą dėl neatsargumo tik kodekso specialiojoje dalyje numatytais atvejais. Tai reiškia, kad aplaidžiai apskaita gali būti tvarkoma tik tyčia, o tai ir sudarė prielaidą nukrypti nuo anksčiau susiformavusios vienodos teismų praktikos.

3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų 2009 m. spalio 13 d. plenarinės sesijos nutartyje padaryta išvada, kad BK 223 straipsnyje numatytas buhalterinės apskaitos tvarkymas padaromas tik neatsargia kaltės forma, o šiame straipsnyje numatytos kitos dvi nusikalstamos veikos gali būti padaromos ir tyčia, ir dėl neatsargumo. Plenarinė sesija identifikavo baudžiamojo įstatymo spragą ir sudarė prielaidas formuoti vienodai teismų praktikai.

4. Atsižvelgiant: 1) į iki priimant naująjį Baudžiamąjį kodeksą senajame Kodekse susiformavusią teismų praktiką; 2) į užsienio šalių praktiką; 3) ir į tai, kad panašiam

30 <<http://legislationline.org/documents.section.criminal-codes>>.

Baudžiamojo kodekso 223 straipsnio pavadinime „Aplaidus apskaitos tvarkymas“ koncentruočiausia forma išreiškiama visų šiame straipsnyje numatytų nusikalstamų veikų turinio esmė, kitaip tariant, kad visos trys alternatyvios veikos yra aplaidaus apskaitos tvarkymo pasireiškimo formos ir joms visoms turėtų būti taikomos sąvokos „aplaidus“, „aplaidumas“, siūloma Baudžiamojo kodekso 223 straipsnį papildyti antra dalimi, joje nurodant, kad asmuo atsako pagal šio straipsnio 1 dalį tik tais atvejais, kai joje numatytos veikos yra padarytos dėl neatsargumo.

Literatūra

- Abramavičius, A. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009.
- Bagdonavičius, S. *Baudžiamoji teisė. Atskirų nusikaltimų ekonomikai ir finansams komentaras*. Vilnius: AB Standartų spaustuvė, 1999.
- Volzhenkin, B. A. *Prestuplenie v sfere ekonomicheskoj dejatelnosti* [Crimes in field of economy activities]. Sankt-Peterburg: Juridicheckij Centr Press, 2002, s. 511–512.
- Dabartinės lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. [žiūrėta 2012-04-06]. <<http://www.ekz.lt/startas.htm>>.
- Gutauskas, G. Nusikalstamų veikų finansų sistemai baudžiamojo teisinio vertinimo ypatumai Lietuvoje: teorija ir praktika. *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2001.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. balandžio 11 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-213/2006.
- Kucherov, I. I. *Nalogi i kriminal*. Istoriko-pravovoj analiz [Taxes and crimes. Historical – Legal Analysis]. Moskva, 2000.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-546/2006.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-11/2008.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. sausio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-14/2008.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. rugsėjo 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-322/2008.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. spalio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-374/2008.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009 m. spalio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-p-305/2009.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-411/2009.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 1997 m. gruodžio 22 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nagrinėjant mokesčių vengimo ir kitų nusikaltimų finansams baudžiamąsias bylas (BK 322, 323, 324, 325 straipsniai)“.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 2005 m. gruodžio 29 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nusikalstamų veikų finansų sistemai baudžiamosiose bylose (BK 214, 215, 219, 220, 221, 222, 223 straipsniai)“.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2005 m. gruodžio 29 d. apibendrinimo apžvalga dėl teismų praktikos nusikalstamų veikų finansų sistemai baudžiamosiose bylose.

- Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.
- Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 322 str. pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 1-1375.
- Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos įstatymas. *Vyriausybės žinios*. 2007, Nr. 99-3515.
- Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, baudžiamojo proceso ir administracinių teisės pažeidimų kodeksų pakeitimo ir papildymo“. *Lietuvos Respublikos Seimo ir Vyriausybės žinios*. 1993, Nr. 5-90.
- Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl pakeitimų Lietuvos Respublikos baudžiamajame, baudžiamojo proceso ir pataisos darbų kodeksuose“. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 60-1182.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 28 d. nutarimas „Dėl Konstitucinio Teismo įstatymo ir Teismų įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Vyriausybės žinios*. 2006, Nr. 36-1292.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. gegužės 9 d. nutarimas „Dėl teismų įstatymo atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 51-1894.
- Piesliakas, V. Nusikaltimai ūkininkavimo tvarkai. Nusikalstamas apskaitos vedimas (2). *Teisės problemos*. 1993, (2): 51.
- Piesliakas, V. *Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justicija, 2009.
- Švedas, G. *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006.
- Švedas, G.; Prapiestis, J. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso dešimtmetis: raidos pamokos ir perspektyvos. *Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui – 10 metų*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2011.

CRIMINAL LIABILITY FOR NEGLIGENT ACCOUNTANCY

Justinas Sigitas Pečkaitis

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *This article presents the conception of negligent account management, analyses the rules of the criminal act that govern criminal liability for negligent account management, by focussing on the form of guilt and the problem of its content. The plenary session's conclusion that the two offences – failure to administer bookkeeping and failure to protect the bookkeeping documents – can be committed both intentionally and negligently is disputed in this article.*

The adoption of the new Criminal Code in 2000, setting the form of guilt and its content in criminal cases for negligent account management, posed no significant problems – the court practice and legal literature followed the attitude that this crime could be committed only negligently. According to Article 16(4) of the Criminal Code 2000, a person is punished for negligent commission of a crime or a misdemeanour only in individual cases stipulated in the Special Part of the Criminal Code. The problem was that no “individual case” was foreseen in Article 223 of the Criminal Code that imposed liability for negligent bookkeeping. This created preconditions for deviating from pre-existing case-law under which this crime could be qualified as negligent. Only in 2009 the Criminal Division of the Lithuanian Supreme Court concluded in its plenary session that Article 223 of the Criminal Code provided liability

for criminal record-keeping and accounting only if committed negligently as a form of guilt, and other activities pursuant to this Article might be committed intentionally and recklessly. The plenary session identified a loophole of criminal law and created preconditions for the formation of uniform court practice. Only the legislator can remove the loophole of criminal law identified by the Supreme Court of Lithuania.

The author states that all of the acts named in Article 223 of the Criminal Code can be committed negligently and suggests applying the rule contained in Article 16(4) of the Criminal Code to Article 223 of the Criminal Code. All of these findings are based on historical, grammatical and logical interpretation of the “neglect” concept and the analysis of Articles 222 and 223 of the Criminal Code.

Keywords: *negligent administration of bookkeeping (Negligent Account Management), forms of guilt and their content, interpretation of criminal law.*

Justinas Sigitas Pečkaitis, Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės ir proceso instituto profesorius. Mokslinių tyrimų kryptys: baudžiamoji teisė, kriminologija.

Justinas Sigitas Pečkaitis, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Institute of Criminal Law and Procedure, Professor. Research interests: Criminal Law, Criminology.